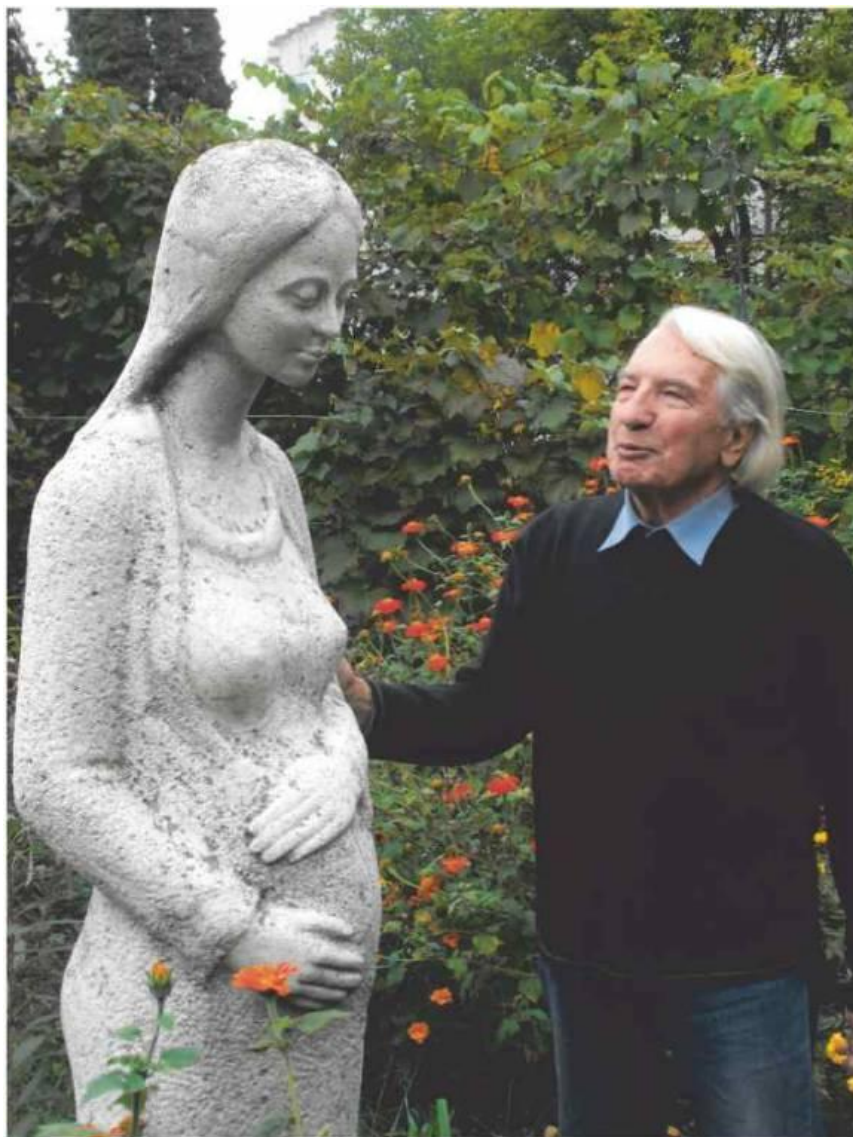

A magyar tudomány és innováció helyi eredményei

Honismereti kutatómunka

(fotó: <https://www.encs.hu/?module=news&action=show&nid=254294>, Letöltés ideje: 2026.01.03.)

Készítették az „*encsi Vácisok*”:

Szabó Luca Anna (10. B), Csóka Efraim (10. B) ,

Rohály Zágon Ákos (10. A) tanulók

Mentor: Palánczné Sipeki Andrea

Encsi Váci Mihály Gimnázium és Kollégium

2. A./ Lakóhelyünkön, az Abaúj- Hernádvölgye Kistérségben, különösképpen iskolavárosunkban számontartott tudós ember életének fontosabb állomásai, munkássága, tevékenységének kimagasló eredményei- Borsos István (1935- 2020) *pedagógus, iskolaalapító, szobrászművész*

Borsos István Püspökladányban született negyedik gyermekként. Szüleitől s a három nővérétől nagyon sok szeretetet kapott, ebből a sok szeretetből „tudok még ma is osztogatni”- ahogy mondja a vele készített riportműsorban. A falu szélén laktak, 10 méterre a vályogvető gödröktől. Övék volt a határ, szabadon játszhattak, figyelhették a természetet és a kint folyó munkát.

A boldog gyermekkor 2. osztályos koráig tartott. Már korán agyagozott, a figurák tetszettek a felnőtteknek, senki sem tette szóvá, hogy az alkotásokban a bal keze a domináns, ugyanis balkezesnek született. Az osztálytanítója az első osztályban Pista bácsi szavaival élve korszerű gondolkodású volt, s mondta neki: “Neked az a jobb kezed, írd csak a bal kezedd!” (Borsos, 2019)

Jó tanuló volt. Mindez megváltozott a második és harmadik osztályban: az új osztálytanítója nem osztotta az első osztályban tanító pedagógus nézetét, hanem azt az általános felfogást képviselte, hogy „a balkezesség rossz szokás”. Ha meglátta, hogy a bal kezével ír körmöst, fenekest, tenyerest kapott. Majdnem megbukott, de megtanult jobb kézzel is írni.

Mint elmesélte, később, tanárként, hasznát vette a matematika órákon a példák levezetésénél: a tanulók figyelmét, éberségét fenntartotta tanáruk kétkezes, kétkrétás csodatevékenysége. De nem csak a kézváltogatós tevékenysége volt a csoda, hanem a kisgyermekkorban kapott szeretetből és traumákból kinövő pedagógiai nézete, pedagógusi magatartása, valamint iskolaalapító tevékenysége egy abaúji községben, Encsen, a semmiből. “Minden rosszban van valami jó: megtanultam, hogy milyen pedagógus ne legyek.” (Borsos, 2019)

A pedagógiai munkájában, a kollégákkal való viszonyában a hozzáállást, a bizalmat tartotta a legfontosabbnak. Mielőtt azonban rátérnénk pedagógiai elveire, magatartására, nézzük meg, hogyan lett belőle pedagógus s iskolaalapító.

1948-ban az elemi iskolát felváltotta az általános iskolai képzés. Ő már a 40-es évek elemi iskolai, azaz 8 osztályos képzésben részesült, de ahhoz, hogy továbbtanulhasson a kommunizmus gimnáziumi képzésben, Dorogi Márton tanár úr hatására újra járta a nyolcadik osztályt, hogy arról általános iskolai bizonyítványt kaphasson. A gimnáziumi évek után szintén „Marci bácsi” biztatására elvégezte a tanítóképző főiskolát. Utána jelentkezett a debreceni egyetemre biológia szakra, mert a gyermekkori természetszeretete nem múlt el:

kutatóbiológus szeretett volna lenni. A felvételi bizottság látván a végig jeles matematika és fizika eredményeit, azt javasolták, menjen inkább matematika- fizika szakra, mivel biológiára többen jelentkeznék.

Az egyetemi képzést fel akarta cserélni egri főiskolai képzésre, mivel gyengébb alapokat kapott a tanítóképzőben matematikából, mint a gimnázium reálosztályában tanulók. Édesanyja tanácsára letett ezen szándékáról és befejezte, amit elkezdett. Ez a tapasztalata is hozzájárult későbbi pedagógiai magatartásához, elvéhez. Főiskolai képzésben elvégzi a rajz-filozófiai szakot is.

Encsre 1956 forradalmi szele hozta: a Debreceni Egyetem Forradalmi Bizottságának tagjaként a környező településeken, így Püspökladányban is tájékoztatja az embereket a kialakult helyzetről, eseményekről. Emiatt egy évig kihallgatásra jár. Úgy dönt, elmegy jó messzire. Így érkezett meg Encsre.

6 évet tanít az általános iskolában, sokat dolgozik, elismerik a munkáját. Az első induló gimnáziumi évfolyam 50 fővel az 1962-63-as tanévben a Tokaji Gimnázium kihelyezett tagozataként még ezen általános iskola falai között tanul. (Petőfi Sándor Általános Iskola, ma: Szent László Általános Iskola) Iskolaigazgatói kinevezésekor 56-os ellenforradalmárnak bélyegezték a járási pártbizottságban, de a helyiek őt akarták, mondván, akkor minden egyetemista ellenforradalmár volt. Nem is volt más egyetemet végzett fiatalember akkor erre a posztra, így kinevezték a 28 éves Borsos Istvánt az épülőben lévő *encsi Váci Mihály Gimnázium igazgatójának*. A Ratkó- korszak gyerekei ekkor érték el a gimnáziumi kort.

1963- ban 160 elsős és 50 másodikos gyereket helyez el a félkész épületben, egy hétig az udvaron tanítanak. A bejárni nem tudó tanulók házaknál találtak szállást. Az iskola indulásakor még a nem használt termekben is szállásoltak el gyerekeket. Szemléltetőeszközök sem voltak még. Borsos István igazgató úr úgy rendelt eszközöket, hogy nem volt meg rá az anyagi fedezet. Azonban mire a csomag megérkezett, a helyi tanácsnál mindig volt annyi megtakarítás, hogy ki tudták belőle fizetni a rendeltetést. Az iskolakönyvtár létrehozását is szívéen viselte az igazgató úr: antikváriumokból szerzett be lexikonokat, szakkönyveket. „Merni kell fiatal, kevés tapasztalattal is nagy dolgokat is elvállalni. Nem ész nélkül persze.” (Borsos, 2019)

A kollégáit nem ismerte, az ország különböző vidékéről érkeztek. Egy közös volt bennük: a tenni akarás. Kreatív, önálló emberek volta önálló gondolatokkal. Nem véletlenül jöttek el. A kollektív bölcsesség elvét alkalmazta: közös megbeszélések, viták. A csereháti agyagos, szegény dombok gyermekeinek megépült gimnáziumban tette kész pedagógusai lettek. Pista bácsi egyet kért: készítsék fel a gyerekeket egyetemi tanulmányok folytatására. Az

középiskolákat akkor is és ma is a felsőoktatásba felvett tanulóik száma alapján rangsorolták. Ha észrevette, hogy egy kollégájánál nem veszik fel a tanulókat a felsőoktatásba, akkor javasolta a korrepetálást, akár úgy is, ha „csak” érettségi a cél. A korrepetáláson túl az alábbi elvek mentén gondolkodott:

Oktatás – nevelés *helyett nevelés- oktatás*: Fontos, hogy a pedagógus megismerje tanítványai személyiségét, érdeklődési körét, családi hátterét. Az alakuló gimnázium gyűjtőhelye lett a felsőfokú tanulmányokat folytatni kívánó és a máshová fel nem vett vagy a helyben maradni kívánó, ezért nem a képességüknek megfelelően iskolát választó, elsősorban lány gyerekeknek. Fontos volt, hogy jó tanácsal, segítséggel tudják a gimnáziumból kipergő (mai szóval: lemorzsolódó) tanulókat más iskolák felé orientálni (szakmunkásképzők, szakiskolák, szakközépiskolák). Ha a tanuló helytállt, teljesítette a gimnáziumi követelményeket, de nem volt kimagasló a teljesítménye, azonban felsőoktatásban szeretett volna továbbtanulni, akkor megkeresték számára a legmegfelelőbb intézményt a gyerekekkel és a szülővel egyeztetve. (alacsonyabb pontszám, kevesebb jelentkező). Mivel kevés tanuló származott értelmiségi családból, nagy hangsúlyt fektetett a kulturális és művészeti tevékenységekre. Igazgatóként a kisebb óraszámú tárgyával, a rajzzal, szinte minden osztályban tanít, megismeri a tanulókat, s tanácsokkal segíti őket a pályaválasztásban, csiszolja szépérzéküket, pontosságra neveli őket, fejleszti térlátásukat.

A gimnáziumba felvett *tanulók különböző alapokkal, készségekkel, képességekkel rendelkeztek, közepes gyerekanyaggal kellett jó felvételi eredményt produkálni.* (Borsos, 1984) A korrepetálás mellett *felvételi előkészítőket szerveztek, a tantárgyak többségében pedig differenciált tanítást folytattak.* A „csak” érettségi megszerzésére törekvő tanulóknál kihasználta és a tanulók szükséglete szerint alakította a központi állami rendelkezést a gimnáziumokban megjelenő *gyakorlati foglalkozásról.* Az érettségi után tovább tanulni nem szándékozóknek gyümölcskertészetet és könyvelést tanítottak nálunk. Öt nap tanulás után a 6. napon, azaz szombaton következett a szakmai képzés. *Az Encsen érettségizett fiatalokra nagyon sokféle munkát rá lehetett bízni, bármibe hamar beletanultak. A szeretet, a türelem, a bizalom mellett fontosnak tartotta a szigort: amelyik tanuló nem a képességeinek megfelelően dolgozik, fegyelmi vétségnek minősül.* Ez az elv is, akárcsak a többi, ma is érvényesül iskolánkban: *akinek a szorgalma változó, nem kaphat példás magatartást.*

32 év után 1995-ben vonult nyugdíjba. Nyugdíjas éveiben Miskolcon élt és folytatta a korábban a szabadidejében végzett művészeti tevékenységét. *Szobrokat és kisplasztikákat készített.* Számos alkotása található *közgyűjteményekben, köztereken s nem utolsósorban*

iskolánkban. 1981-től a BAK Képzőművészeti Egyesület elnöke volt. 1990-től az Országos Képző- és Iparművészeti Társaság vezetőségi tagja. Az 1991-ben alakult *hejcei Nemzetközi Képzőművészeti Alkotótáborban* is tevékenyen részt vett. „Gyermekkorom óta mintázok szobrokat. 1970-ben találtam rá a rakacai szürke márványra, ami további szobrász munkásságomat meghatározta. Ez az anyag csodálatosan szép erezetű, de nagyon rosszul faragható kő. Meg kell küzdeni vele. Én ezt szerettem benne. ...”¹ Maga jött rá, kísérletezte ki, hogy hogyan lehet különböző felületi mintázatot elérni a rakacai márványon. *Saját faragási technikája volt sajátkészítésű eszközökkel. (csiszolás, kristálytörés- fehér szín, bolyhos hatás; bordázás)*

Megörökíti a magyar fiatalok értelmetlen halálát a Don- kanyarban. Ezen a megindító, számunkra kedves alkotáson jól látható a művész által alkalmazott technika: a fehér hó a kristálytörés eredménye. A szürke, inkább faragott, csiszolt részből egy hóból kiolvadt csizma formálódik. De szeretjük a fiatalságot, szerelmet és a jó anyát megjelenítő alkotásokat is. Csokonai- Vitéz Mihály- díjas (legmagasabb művészeti elismerés) és a Magyar Köztársaság Ezüst Érdemkeresztjével kitüntetett néhai igazgatónk néhány alkotását megtekintheti a Kedves Olvasó a mellékletünkben.

Kércsi Tibor volt encsi Művelődési Központ vezető írásából vett idézet rövid, de sokat mondó:

„A hideg, kemény kőbe ennyi melegséget és puhaságot csak ilyen forró szívű ember faraghat.”

Irodalomjegyzék

Borsos István (1984): Húsz éve Abaúj szolgálatában. In: Kormány Pál (szerk.): Az Encsi Váci Mihály Gimnázium Évkönyve- 1963- 1983, Encs, pp 3- 14.

Borsos István (1998): A kezdettől a nyugdíjazásig. In: Varga József (szerk.): Az Encsi Váci Mihály Gimnázium és Szakközépiskola Évkönyve- 1963- 1998, Encs, pp 42- 43.

Miskolci Galéria- Elhunyt Borsos István szobrászművész; Letöltve: 2025. december 30.
<https://www.miskolcigaleria.eu/elhunyt-borsos-istvan-szobraszmuvesz/#:~:text=Borsos%20Istv%C3%A1n%20P%C3%BCsp%C3%B6klad%C3%A1nyban%20sz%C3%BCletett%201935%2Dben.%20A%20csal%C3%A1d.term%C3%A9szetszeretet%C3%A9ben%2C%20egyes%2C%20tiszt%20jellem%C3%A9ben%2C%20a%20b%C5%91ven%20osztogatott>

---

¹ Miskolci Galéria- Elhunyt Borsos István szobrászművész; Letöltve: 2025. december 30.

<https://www.miskolcigaleria.eu/elhunyt-borsos-istvan-szobraszmuvesz/#:~:text=Borsos%20Istv%C3%A1n%20P%C3%BCsp%C3%B6klad%C3%A1nyban%20sz%C3%BCletett%201935%2Dben.%20A%20csal%C3%A1d.term%C3%A9szetszeretet%C3%A9ben%2C%20egyes%2C%20tiszt%20jellem%C3%A9ben%2C%20a%20b%C5%91ven%20osztogatott>

Borsos István emlékére- Kércsi Tibor: Interjú Borsos Istvánnal 80. születésnapja alkalmából;
Letöltve: 2025. december 30.

<https://www.encs.hu/?module=news&action=getfile&aid=44225>

Portré- youtube videó https://www.youtube.com/watch?v=HJi-nk2NF_o&t=3s

Melléklet

Borsos István munkáiból:

<https://drive.google.com/drive/folders/1wKtCBYwjFm1UPgLhRWM8T1G841qIt7PV?usp=sharing>

Borsos István saját készítésű szerszámai:

https://drive.google.com/drive/folders/1xrz7vQUN3oIxy5X4ej8MMZCn_5Ux9Kin?usp=sharing